

Boeren beheren steeds meer natuurgebieden door natuurbeheer te combineren met landbouw, recreatie of zorg. Tot voor kort zette dreigende ammoniakvervuiling elk plan van deze boeren voor bedrijfsontwikkeling op slot. De overheid bedacht een oplossing: een veehouder mag groeien, mits hij milieuwinst behaalt. Voor stikstofdepositie is dat geregeld via de 'PAS'. Hoe werkt dat? TEKST HELMER WIERINGA, MARIA VAN BOXTEL & ARJAN DEKKING | FOTO'S JACQUELINE DE LANGE

STIKSTOFDEPOSITIE
SLEUTEL BIJ COMBINATIE
VAN NATUUR, LANDBOUW
EN STALLENBOUW

PAS: MEER MILIEUTECHNIEK BIJ STAL NAAST NATUURGEBIED

Foto Michiel Mooij

Pink en Hooglander

'Als milieutechniek de situatie verbetert, is er ruimte voor groei.'

De Van Tienhovenhoeve vlakbij Castricum heeft een mooie, nieuwe stal. De melkkoeien en het jongvee kauwen er rustig op hun voer. Veehouders Michiel Mooij en Jaqueline de Lange hebben afwisselende werk, want naast het houden van melkvee beheren ze met Schotse Hooglanders en Exmoorpony's ook nog 1100 hectare natuurgebied. En daarnaast leveren ze ook nog zorg. Zoals Michiel en Jacqueline zijn er flink wat biologische en multifunctionele bedrijven die landbouw met natuurbeheer combineren. Natuurgronden geven een veehouder ruimte om te extensiveren. En terreinbeheerders zijn blij met gebruikers die de natuurdoelstellingen realiseren en – een beetje – pacht betalen. De combinatie van landbouw en natuurbeheer kan qua regelgeving echter complex zijn. De belangrijkste natuurgebieden hebben de status 'Natura 2000-gebied'. Deze gebieden mogen niet worden aangetast. Dat is lastig in Nederland, want de achtergrondvervuiling met stikstof is al zo hoog dat er geen koe of auto meer bij zou kunnen. De regering bedacht daarom een saldering: als milieutechniek de situatie verbetert, is er ruimte voor groei. Dat staat uitgewerkt in de Programmatische Aanpak Stikstof, oftewel PAS. Het is dus een Nederlandse aanpak. Goed nieuws, zou je zeggen. De groei ruimte voor veehouders wordt regionaal bekeken, via de provincie. Er is een rekenmodel gemaakt dat je

kunt invullen om te zien of er in jouw regio nog wat ruimte is (zie www.aerius.nl). Er is geen discussie meer over de rekensom.

Wanneer is de PAS nodig? De PAS is gekoppeld aan de Natuurbeschermingswet. Die wet gaat over alle effecten op natuurgebieden. De PAS is dus een onderdeel van breder onderzoek, want voor het bouwen van een stal is het omgevingsrecht de coördinerende wetgeving en vraag je via de gemeente een omgevingsvergunning aan. Om te kunnen bouwen moet je naast de vraag van PAS voldoen aan de wetgeving voor ondermeer ruimtelijke ordening (bestemmingsplan), milieu, flora en fauna, water en verkeer.

Voorbeeld rekenmodel om in te vullen

Al dit onderzoek moet de aanvrager gebundeld bij de gemeente aanleveren bij een ‘bouwaanvraag’ oftewel de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het bouwen. Het is goed om te weten dat de aanvrager voor veel regelgeving ook ‘niet van toepassing’ kan melden. Een archeologisch onderzoek is bijvoorbeeld niet van toepassing als de bouwplannen niet in een archeologisch bijzonder gebied liggen. Dat moet dan wel op de goede, ambtelijke manier worden opgeschreven. Terug naar de PAS, die berekening is van toepassing bij uitbreiding met vee en verkeer of verandering van staltype. Let op, ook met terugwerkende kracht! Veehouderijbedrijven hebben een Natuurbeschermingswetvergunning (NB-wetvergunning) via PAS nodig als ze na de referentiedatum* in 1994 (Vogelrichtlijngebieden) of 2004 (Habitatrichtlijngebieden) het bedrijf uitbreiden of wijzigden met een mogelijk significant negatief effect op een Natura 2000-gebied. Significant is precies omschreven: als je stal < 0,05 mol per hectare per jaar extra stikstofdepositie geeft, is er geen effect en geen verplichting. Tussen de 0,05 - 1 mol geldt een meldingsplicht en bij een effect groter dan > 1 mol geldt een vergunningplicht. Je moet het effect berekenen als je hebt uitgebreid. Er geldt name-

Jongvee bij het water

Foto provincie Overijssel

EERSTE VERGUNNING ONDER PAS

De eerste NB-wetvergunning is op 28 oktober uitgereikt aan de familie Klei uit Dalfsen. Met een feestje. Hester Maij, gedeputeerde Landbouw en Natuur van Overijssel verleende de vergunning tijdens de vergadering van de Statencommissie Landbouw en Natuur van Overijssel. Het gangbare veehouderijbedrijf van de familie Klei is in 2003 verplaatst naar een nieuwe locatie in het kader van de ruilverkaveling. Ze moesten wijken voor een Zwols industriegebied en vonden een nieuwe plek. Adviseur Albert Albers van Countus verzorgde de vergunningaanvraag: “Door de invoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) kon de familie Klei een NB-wetvergunning aanvragen. Voor die tijd was dat niet mogelijk, omdat een NB-wetvergunning werd gebaseerd op de milieuvergunde rechten uit 1994 en toen bestond het bedrijf nog niet op de huidige locatie.”

lijk geen afstandseis tussen stal en natuur en je kunt dus niet zeggen: mijn stal ligt ver genoeg weg van het natuurgebied. De uitbreiding geldt ten opzichte van de hoogste, werkelijke dieraantallen op de peildatum tussen 1 januari 2012 en 31 december 2014. Uitbreidingen in kleine stapjes moeten over 6 jaar worden opgeteld.

Hoe bereken je depositie en boek je milieuwinst voor stikstof? Of plannen extra stikstofdepositie veroorzaken, is te berekenen met het rekenprogramma op de website www.aerius.nl. Het programma laat zien dat je winst kunt scoren door een groenere stal, beter voer, andere beweiding en beter management. Het is aardig om het programma uit te proberen en er een beetje mee te spelen. Dan blijkt bijvoorbeeld dat je ruimte wint om dieren te houden als je een milieuvriendelijkere stal bouwt of de afstand tot het Natura 2000-gebied vergroot. Dat geeft grip op de mogelijkheden. Uiteraard binnen de set van maatregelen die zijn goedgekeurd om de emissie te verminderen, zoals bijvoorbeeld een emissiearme stalvloer, isolatie of ventilatie. Afsluiten en ventileren van stallen is minder populair bij biologische bedrijven, maar bij weidengang is er wel een voordeel. Standaard beweiden voor 720 uur per jaar geldt als een maatregel die 5 procent korting op de ammoniakemissie oplevert. Voor veel boeren is dat moeilijk te bewijzen, maar voor biologische boeren is het met een Skal-certificaat juist goed aan te tonen. Nieuwe plannen om de ammoniakwijzer ook toe te wijzen als maatregel kan duurzame ondernemers ruimte bieden. Want de ammoniakwijzer is gebaseerd

op de kringloopwijzer waarin bijvoorbeeld eiwitarm voeren wordt beloofd. Hoe dat precies uitpakt, is nog niet duidelijk.

PAS is bedoeld om ontwikkelingen mogelijk te maken. De grote hoeveelheid aanvragen van boeren plus actualisatie van de berekeningen betreffende de beschikbare ontwikkelingsruimte, leiden echter ook tot moeilijkheden. In sommige provincies is meer ruimte toegelaten aan prioritaire projecten zoals snelwegen, en minder aan de landbouw. 'Dan moet de landbouw inleveren,' stelt Albert Hooijer van LTO Noord Noord-Holland in Nieuwe Oogst. 'Dat wekt bevreemding, want de landbouw is de enige sector waarmee prestatieafspraken zijn gemaakt.' Is de voor meldingen gereserveerde depositieruimte voor 95 procent gebruikt? Dan wordt de grenswaarde voor melding verlaagd: al bij 0,05 mol is dan een vergunning nodig en kan er niet meer met een melding worden volstaan. Dit is inmiddels realiteit. De PAS is op 1 juli 2015 ingevoerd, al op 2 juli was de ruimte in Alde Feanen in Friesland op. Sindsdien zijn er nog 10 gebieden waar op dit moment alleen een vergunning kan worden aangevraagd en melden niet meer mogelijk is – een veel ingewikkelder en tijdrovender traject. (Zie ook rubriek 'Regels en wetten' op pag 9, of www.landregels.nl) ■

Helmer Wieringa en Maria van Bostel zijn partners in Land & Co, Arjan Dekking is onderzoeker bij WUR-PPO. Dit artikel is onderdeel van het onderzoeksprogramma PPS multifunctionele landbouw van de WUR.

* De referentiedatum voor habitatrictlijngebieden is 7 december 2004. Voor Vogelrichtlijngebieden is dit 10 juni 1994 of de datum van de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied als deze na 10 juni 1994 ligt.

VAN TIENHOVENHOEVE: NIEUWE STAL **Combinatie biologische landbouw en natuur blijft mogelijk**

Michiel Mooij en Jacqueline de Lange hebben een biologisch melkveebedrijf in Castricum. Eind 2014 hadden ze nog een oude grupstal, maar inmiddels is er een nieuwe ligboxenstal gerealiseerd voor hun 60 melkkoeien plus jongvee, want aanbindstallen zijn in de biologische landbouw niet meer toegestaan. Tussen Castricum en Egmond beheert de Van Tienhovenhoeve bovendien met Schotse Hooglanders, Exmoorpony's en jongvee ook nog 1100 hectare natuurgebied in een Natura 2000-gebied, grenzend aan hun eigen land. Jacqueline heeft zelf de aanvraag voor de natuurbeschermingswetvergunning verzorgd, nog voor de invoering van PAS, met het rekenprogramma AgroStacks – de voorloper van Aeries. "Nieuwbouw was mogelijk door de nieuwe stal iets verder van het natuurgebied af te situeren," vertelt Michiel. Afstand blijkt een belangrijk criterium. De oude grupstal met vaste mest is bovendien vervangen door een moderne ligboxenstal met stro in de boxen, met een emissiearme vloer en mestschuiven. "Die vloer gaf ook ontwikkelingsruimte." De uitbreiding in aantal dieren was gering. "Het gaat om het totale aantal dieren op het bedrijf." De grootste winst in dit geval was vernieuwing in het stalsysteem, van oude grup die valt onder 'overige stalsystemen' met een hoge emissie naar de nieuwe stal. Een lastige discussie bleek hoe de grupstal te classificeren. "In de normen voor de berekening is een groen label-grupstal opgenomen, met een lage emissie. Dat was natuurlijk niet de werkelijkheid bij onze oude stal. Toen die geclassificeerd kon worden als 'overige stalsystemen' met een hoge emissie was het verschil groot genoeg." De nieuwe stal werkt prettig en maakt het mogelijk dat de Van Tienhovenhoeve met alle dieren landbouw en natuurbeheer kan combineren.